

Mijn moeders dochter



Katharine McMahon

*Mijn moeders dochter*

Twee geliefden. Twee oorlogen.  
En een levenslang verraad.



ISBN 978-90-225-8762-1  
ISBN 978-94-023-1516-5 (e-book)  
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *The Hour of Separation*  
Vertaling: Mireille Vroege  
Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio  
Omslagbeeld: © Trevillion Images  
Zetwerk: Mat-Zet bv, Huizen

© 2018 Katharine McMahon  
© 2020 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor Martin en mijn vrienden van Watford*



‘En altijd is het zo geweest dat de liefde haar eigen  
diepte niet kent dan op het uur der scheiding’

Kahlil Gibran





Oktober 1942

## *Christa*

Er lag een memo op mijn bureau bij het ministerie van Handel, met de mededeling dat ik me die ochtend om elf uur moest melden in kamer 115 van Northumberland House. Het reusachtige gebouw vlak bij Trafalgar Square was vroeger een chic hotel. In de marmeren lobby ging een verveelde vrouwelijke korporaal met haar potlood een lijst langs en wees me toen via een boogdoorgang naar een diensttrap. Tegen de muur van een schamel verlichte gang op de eerste verdieping stond een rij harde stoelen. Er beenden uniformen langs, diep in gesprek verwickeld of met een stapel geelbruine dossiermappen onder de arm.

‘Korporaal Geering?’

In de kamer waarin ik werd binnengeroepen hingen nog de gebloemde gordijnen en ook de eikenhouten lambrisering zat er nog in. Twee mannen stonden op om me te begroeten. De eerste was een wat oudere kolonel met wollig haar en een stevige handdruk, die zich voorstelde als Fairbrother. De tweede was in burger, en kende ik maar al te goed. Dokter Sinclair was sinds ik hem voor het laatst gezien had stukken ouder geworden.

‘Voor we beginnen even dit.’ Fairbrothers klinkers hadden de militaire academie en generaties van inteelt niet overleefd. ‘Ik neem aan dat u op de hoogte bent van uw verantwoordelijkheden onder de Official Secrets Act.’

Ik pakte het document en las de betreffende alinea van de Act, me ervan bewust dat mijn handen ijskoud waren.

‘Ik heb gehoord dat u voor de oorlog goed bevriend was met ene Estelle Cornelis-Faider.’

‘O god.’ De muren van de kamer kwamen op me af. ‘Is ze dood?’

‘Voor zover wij weten is ze in leven.’

‘Wat is er met haar gebeurd?’

Sinclair sloeg een dossiermap open. ‘Korporaal, kunt u bevestigen dat u de zomer van 1939 met Estelle Cornelis-Faider hebt doorgebracht in haar ouderlijk huis in België – De Eikenhoeve?’

‘Dat weet u best.’

‘En dat u, toen u op De Eikenhoeve verbleef, goed bevriend bent geraakt met Estelle en haar twee broers?’

‘Vertelt u me alstublieft wat er aan de hand is.’

‘Gezien de geschiedenis van hun moeder zal het u niet verbazen dat ze, sinds de nazi’s België hebben bezet, alle drie bij het verzet zijn gegaan.’

‘Waarom hebt u niet...’

Hij stak zijn wijsvinger op om me het zwijgen op te leggen, en Fairbrother schoof een glas water over het bureau naar me toe. ‘We hebben dringend informatie van u nodig over De Eikenhoeve. Een van onze piloten die boven België zijn neergeschoten, is gered door leden van wat we “Eenheid J” zullen noemen. Hij is verstopt in een kelder, toen geblinddoekt overgebracht naar een wagen waar het sterk naar sigaretten en veevoer rook. Hij dacht dat ze hem daarmee naar een volgende veilige plek zouden brengen. In plaats daarvan werd de wagen bij een wegversperring staande gehouden en werd hij linea recta aan de nazi’s overgedragen.’

Beide mannen keken toe hoe ik het glas uiterst voorzichtig voor me op het bureau zette. Misschien was het hun wel duidelijk dat ik me alleen door het horen van de naam De Eikenhoeve terug waande in een landschap waar het rook naar vers hooi en aardbeien, met jonge stemmen in de schemering, met bladeren die ritselden in een donker bos. En bij Estelle, die op de lage brugleuning lag te zonnen, terwijl haar honingkleurige haar zacht om haar gezicht viel.

‘Onze piloot is er tegen alle verwachtingen in in geslaagd om te ontsnappen en terug te keren naar Londen. We zijn ervan overtuigd dat hij verraden is. Hoewel hij het gezicht van de verrader nooit gezien heeft, herinnert hij zich diens stem nog wel: krachtig en laag. In de seconden voordat hij werd uitgeleverd, werd er één zin steeds heel zachtjes her-

haald. *Lass meine Schwester in Ruhe.* Laat mijn zus met rust.’

‘Nee.’

‘Wie van de broers is dat geweest?’ vroeg Fairbrother.

Robbe komt vanaf het pad langs de rivier aangelopen, zijn jasje los over zijn schouder, zijn haar in de war. Als Pieter hem roept, gooit hij zijn sigaret weg en begint hij met uitgestoken armen te rennen.

‘U kent het gezin zo... goed,’ voegde Sinclair eraan toe, ‘dat u ons moet kunnen vertellen wie de verrader is.’

‘Nee, dat kan ik niet.’

‘Denkt u er in elk geval eens over na,’ zei Fairbrother.

‘Het zijn mijn vrienden.’

‘Ach, kom nu toch,’ zei Sinclair. ‘Minstens een van hen is wel meer geweest dan alleen een vriend.’

‘We hebben uw hulp nodig, aangezien u in 1939 maandenlang bij hen hebt gewoond.’ Fairbrother dwong me hem in zijn bleekblauwe ogen aan te kijken. ‘Een aantal van onze mensen en een paar sleutelfiguren van de eenheid zijn al in handen van de nazi’s gevallen...’

Buiten op de gang ratelde een theekarretje voorbij.

‘Ik weet het gewoon echt niet. Ik kan er hooguit naar gissen.’

‘U moet er natuurlijk over nadenken, dat begrijpen we. Komt u morgen terug en vertel ons dan wie het volgens u geweest moet zijn.’



DEEL EEN



*Maart 1939*



## *Christa*

In de ziel van mijn vader heerste duisternis. Meestal was hij gewoon papa, een veilige haven in de storm. Als ik ruzie had met mijn moeder, klom ik, zodra hij thuiskwam van de drukkerij, op zijn knie, legde mijn gezicht tegen zijn vest en rook het metaal van zijn zakhorloge en het tweed van zijn jasje, terwijl hij met zijn inktvingers door mijn haar woude. Mijn vader had een volkstuin, was fan van FC Watford en een huisvader die kerst- en verjaardagskaarten aan zijn vrouw stevast ondertekende met 'je liefhebbende en dankbare man, Ted'. Maar als ik bij hem op schoot kroop, kwam het wel eens voor dat hij helemaal geen sjoege gaf, alsof hij niet eens merkte dat ik er was. Soms zei hij dagen achtereen geen woord en trok hij, in plaats van naar zijn werk te gaan, zijn tuinoverall aan en was hij de hele dag bezig tussen zijn pronkbonen en aardappels. Op dat soort dagen was zijn knappe gezicht gesmeed van ijzer en hoe vaak je hem ook aan zijn hand trok of hem geheimpjes in het oor fluisterde, hij ontdooide niet.

Mijn moeder had een naam voor die duisternis: de Oorlog.

De oorlog van mijn vader was veel ingewikkelder dan die van de vaders of ooms van andere meisjes. Het verhaal ging dat mijn vader, nadat hij gewond was geraakt aan zijn hoofd en borst en meer dan eens in aanraking was geweest met gifgas, vlak langs de vijandelijke linie had rondgestrompeld, totdat hij op een gegeven moment gevangen was genomen en in België in het ziekenhuis was beland. Door stom geluk had hij weten te ontsnappen, was in goede handen terechtgekomen en via een hooischuur, een spleet aan de onderkant van een brug over een kanaal en een schuilplaats diep in een bos naar het noorden gesmokkeld. Een vrachtwagen die kippen vervoerde, zette hem uiteindelijk af

bij de grens met Nederland, die met een hek dat onder stroom stond was afgeschermd. Tegen de tijd dat hij bij die laatste horde aankwam, had een vrouw, ene Françoise, hem inmiddels gelukkig onder haar hoede genomen. Zij had twee halve biervaten bij zich, vanbinnen met rubber bekleed, en die zette ze tussen het stroomdraad, zodat mijn vader ertussendoor kon glippen, de vrijheid tegemoet.

Toen ik als kind een keer onze bescheiden boekenkast stond te bekijken, trok ik er een versleten familiebijbel uit, waarvan de bladzijden zo dun waren dat ik ze bijna niet durfde om te slaan. Toen ik het boek op mijn schoot legde, vielen er twee gerafelde boekenleggers uit, de ene blauw, de andere rood, en een hard kartonnen kaartje met daarop de naam van een fotostudio in Brussel, en een sepiakleurige foto van een vrouw, met eronder in goudkleurige inkt met de hand haar naam geschreven: *Fleur Cornelis-Faider. 1912.*

De geportretteerde stond in driekwart profiel afgebeeld. Haar huid was lijkleek, haar wenkbrauwen gingen steil omhoog en liepen daarna taps toe, en ze had een kaarsrechte, overdreven puntige neus, zodat ze er in combinatie met de hoge jukbeenderen ietwat hooghartig uitzag. Haar mond, met die opvallend volle onderlip, glimlachte niet, en haar glanzende haar, dat in krullen en lokken boven haar voorhoofd opgestoken zat, was zo vol dat je bijna zou denken dat haar ranke hals het gewicht ervan maar met moeite kon torsen. Ze had zo'n ongelooflijk ingewikkelde negentiende-eeuwse blouse aan, die ze in de ruitvormige ceintuur van haar rok droeg.

Ik bracht de kaart wat dichterbij mijn gezicht, zodat ik in haar ogen kon kijken, maar toen viel de bijbel met een klap op de grond en kwam mijn moeder aangesneld. Het kwam zo zelden voor dat ze kwaad werd, dat ik al begon te beven als ze zelfs maar een vinger hief. Ze griste de foto uit mijn hand, stak hem weer in het boek en zette het terug op de plank, tussen *Oude en moderne liederen* en *De wijde, wijde wereld*.

‘Eerst vragen of je daaraan mag komen.’ Haar stem klonk vreemd laag en hard.

‘Wie is die mevrouw?’

‘Iemand die jij niet kent.’



‘Mag ik die foto nog een keer zien?’

‘Een andere keer. En geen woord hierover tegen je vader, want dan raakt hij vreselijk van streek.’

Maar mijn moeder hechtte erg veel waarde aan eerlijkheid en toen ze me die avond instopte, vertelde ze dat Fleur Cornelis-Faider en Françoise, de vrouw die mijn vader had gered, een en dezelfde persoon waren en dat de foto in 1920 naar mijn grootouders was gestuurd, nadat zij een brief aan de consul van België hadden geschreven met de vraag of Françoise opgespoord kon worden, zodat zij haar hun dank konden betuigen. Maandenlang hadden ze niets gehoord. Toen kwam er een brief, in het Frans, van Françoises moeder in Brussel.

‘Waar is die brief?’ vroeg ik.

‘O, boven ergens, denk ik, als papa hem heeft bewaard. Ze hebben hem moeten laten vertalen door een leraar Frans van de kerk. Er stond alleen in dat Françoise de naam was die ene Fleur Cornelis-Faider gebruikte, en dat zij vlak nadat papa was ontsnapt gevangen was genomen en dat ze in de gevangenis aan tyfus was overleden.’

‘Wat is dat, tyfus?’

‘Een akelige ziekte die je krijgt als het ergens heel smerig is.’

‘Waarom had ze twee namen?’

‘Als je in de oorlog gevaarlijk werk deed, gebruikte je een valse naam. En verder hoeft je er niks over te vragen, want dat is het enige wat ik ervan weet.’

Hierna sloop ik in het weekend, als mijn ouders uitsliepen, wel eens ’s ochtends vroeg op mijn tenen de trap af, pakte de foto uit de bijbel, nam hem mee naar boven, naar bed, en bekeek Fleurs gezicht. Haar onderzoekende en felle blik vormde een sterk contrast met de zachte stof van haar kleren. Hoe kon het dat ze zo moedig was geweest, dat ze huis en haard in de steek had gelaten om vreemde mensen te redden, om op een smerig gevangenisbed te sterven, haar lichaam bezweken aan een ziekte? Ik verzon avonturen voor haar, waarin ze verdwaalde soldaten in veiligheid bracht, heel gewiekst aan de vijand wist te ontkomen en ongezien door de nacht snelde. Mijn moeder was methodist, mijn vader had niet echt een geloof, maar ik aanbad dat portret, al helemaal doordat Fleurs naam zelden hardop werd uitgesproken.

Ze werd mijn hoogstpersoonlijke heldin, mijn Jeanne d'Arc, Florence Nightingale en Edith Cavell ineen. Mijn moeder had me het standbeeld van zuster Cavell laten zien toen we een keer op Trafalgar Square de duiven gingen voeren, en de inscriptie van dat beeld herinnerde mij spannend genoeg aan mijn eigen relatie tot tragedie en glorie:

BRUSSEL  
ZONSOPGANG  
12 OKTOBER  
1915  
PATRIOTTISME IS NIET GENOEG  
IK WEIGER VOOR IEMAND  
HAAT OF VERBITTERING TE VOELEN

Zodra mijn schoolfrans goed genoeg was, zeurde ik mijn moeder de oren van het hoofd of ik de brief van Fleurs moeder mocht zien, en op een gegeven moment kwam ze dan toch met een envelop, aan de bovenkant opengesneden, met daarin een op en top buitenlandse brief, tot het bovenaan in reliëf gedrukte adres aan toe:

*M. et Mme Faider  
7 Rue d'Orléans  
Bruxelles*

Het briefje was formeel en kort en er stond precies in wat mijn moeder me al had verteld.

‘Heeft iemand ze wel eens teruggeschreven, om ze te bedanken dat ze de moeite hebben genomen om te antwoorden?’ vroeg ik.

‘Natuurlijk niet. We spreken geen Frans, en verder hadden we toch niets te zeggen. Bovendien waren die mensen in de rouw.’

‘Ik spreek wel Frans. Ik zou ze een briefje kunnen schrijven om ze alsnog te bedanken. Als Fleur er niet was geweest, had ik niet eens bestaan.’

‘Ik wil niet dat je dat doet.’ Mijn moeder keek er vreselijk ontdaan bij. ‘Alsjeblieft, niet doen. Doe dat papa niet aan. Denk je eens in hoe

hij zich zou voelen als hij wist dat jij het verleden zit op te rakelen. En dan die arme mensen in Brussel. Het is allemaal al zo lang geleden. Ik weet zeker dat zij ook niet herinnerd willen worden aan wat er gebeurd is. Je moet het me beloven, Christine.’

Ze vroeg het met zo veel nadruk dat ik het natuurlijk beloofde. Maar de gedachte aan Fleur liet me niet los. Dat ik ervoor koos om niet alleen Engels, maar ook Frans te gaan studeren, aan het Queen Mary College in Oost-Londen, was grotendeels een eerbetoon aan haar. Tegelijk met dat ik in maart 1939 meerderjarig werd, viel in Tsjechoslowakije de geïmperialistische troepenmacht binnen. Amper tweeëntwintig jaar na de vroegtijdige dood van Fleur, barstte een vriendin van me tijdens een college in tranen uit omdat haar oom, die in Praag woonde, in koelen bloede was doodgeschoten – geëxecuteerd – omdat hij een toespraak had gehouden waarin hij zich tegen de invasie had uitgesproken.

Nu de geschiedenis zijn trom roerde, leek mijn niet-aflatende bewondering voor Fleur-Françoise relevanter dan ooit. Ik wilde per se iets dóén, contact leggen, en dus schreef ik een brief aan de ouders van Fleur om persoonlijk mijn dank uit te spreken, als de dochter van iemand die de vorige oorlog had overleefd, voor het feit dat ik leefde.

## *Estelle*

Het was eind maart 1939, weet ik nog, een eeuwigheid geleden. Céleste serveerde het ontbijt in de kleine salon met uitzicht op de straat, toen *grand-mère* een brief met een Engelse poststempel tevoorschijn haalde, van ene Christabel Geering.

Ik zie die kamer met het hoge plafond nog zo voor me: vitrage tot op de grond, de klok met gouden krullen en piepkleine roze en blauwe bloemetjes, het witte tafelkleed, het brood nog warm in zijn nestje van linnen, met een glanzende korst, de zwartebessenjam die ik van de boerderij had meegebracht, die zich met de boter vermengde.

Céleste was in de weer met de koffiepote, *grand-mère* liet haar milde blik op mij rusten en trok ondertussen een stukje brood los van de korst en doopte het in haar koffie. Ze probeerde te doen alsof het haar niet interesseerde, maar ik wist wel beter – ze hield me als een havik in de gaten.

Goed, de brief van Christabel dus. Haar zorgvuldige schoolhandschrift en haar bijna foutloze Frans. Een brief die zo onberispelijk was, zonder ook maar één doorhaling, dat hij beslist met zorg moest zijn opgesteld.

*13 Harewood Road  
Watford  
Hertfordshire  
Engeland  
16 maart 1939*

*Beste familie Faider,*

*Mijn vader is Edward Geering, voormalig lid van het Londen-regiment, en een van de mannen die tijdens de oorlog met hulp van Fleur hebben kunnen ontkomen.*

*Ik ben me er mijn hele leven al van bewust dat ik veel te danken heb aan Fleur Cornelis-Faider, of Françoise, zoals mijn vader haar kende. Omdat ik net eenentwintig ben geworden, wilde ik u schrijven om u zelf te vertellen dat ik nooit zal vergeten wat zij voor mijn vader heeft gedaan. Ik raak elk jaar meer doordrongen van het offer dat zij voor een vreemde heeft gebracht, en tegen zo'n hoge prijs. Ik zou graag meer over haar willen weten. Als ik iets terug kan doen voor haar ongelooflijk moedige daad, dan zou ik dat graag horen.*

*Ik wens uw hele familie alle goeds.*

*Hoogachtend,*

*Christabel Geering*

‘Wat vindt u ervan?’ vroeg ik.

‘Een beetje overdreven.’

‘Gaat u haar antwoorden, of zal ik dat doen?’

Grand-mère pakte de brief van me aan en las hem nog een keer. ‘Ik dacht wel dat je het interessant zou vinden om te horen dat Edward Geering een dochter had. Over verdere broers of zussen heeft ze het niet.’

‘Ik zou hem graag willen ontmoeten. Is dat niet een idee? Ik was toch al van plan om naar Londen te gaan, voor mijn dissertatie.’

Ze legde haar klauwhand op mijn pols. ‘Ik had je verstandiger ingeschat.’

‘Waarom zegt u dat?’

‘Omdat dat hoe dan ook op een teleurstelling uitloopt.’

‘Maar ik wil graag weten wat die Edward Geering zich over mijn moeder herinnert. Bent u daar dan niet benieuwd naar?’

‘Ik zit niet te wachten op de versie die iemand anders van mijn dochter heeft.’

‘Ik heb zelf geen versie van haar, ik moet het doen met het beetje wat ik te horen krijg. Ik was nog maar een baby toen ze overleed, hè.’

Iedereen waarschuwde me dat ik het niet moest doen. Ook andere mensen zeiden dat het op een teleurstelling zou uitlopen, dat ik er niets wijzer van zou worden. Marthe vooral. ‘Je doet jezelf er alleen maar verdriet mee. Je moet geen slapende honden wakker maken.’

Ik dacht: echt iets voor haar om mijn plezier te willen bederven. We weten allemaal waarom zij het verleden haat.

Ik besloot bij *père* Borland te rade te gaan. Een excuus, maar het had eigenlijk geen zin, want mijn besluit stond toch al vast. Hij was les aan het geven, dus wachtte ik op de gang. Ik voelde me op mijn gemak, op de radiator in die lange gang, omringd door de geur van warme verf. Jonge mannen liepen langs, diep in gesprek verwickeld; sommige keken even opzij. ‘Hé, Estelle.’

*Père* B. liet een paar studenten uit, zag mij zitten en keek op zijn horloge. ‘Tien minuten?’

Tien minuten, langer had Borland nooit voor je. Hij had altijd haast, in elk geval als ik hem sprak. Ik viel neer in de comfortabele stoel, en hij trok zich terug aan de andere kant van het bureau en pakte zijn pijp.

‘Vertel eens,’ zei hij met die zangerige stem van hem, in het mooiste Frans, ‘vanwaar deze eer?’

‘Ik ga een paar weken naar Engeland.’

‘Wat leuk. Wanneer?’

‘Maandag. Mijn vader betaalt het voor me. Ik moet onderzoek doen voor mijn dissertatie.’

‘Is die dissertatie wel ergens mee te helpen? Ik heb het gevoel dat het niet erg opschiet. Zie ik dat goed?’ Hij liet de kom van zijn pijp op zijn heup rusten en het tabakszakje tegen zijn borst, en plukte er een paar sliertjes uit. Zijn ogen lachten. ‘Ik heb altijd de indruk gehad dat het onderwerp een beetje te droog voor je is.’

‘Daarom ben ik ook van plan om het uit te breiden en Rubens en Van Dyck erin op te nemen.’ Borlands kamer was een van de weinige plekken waar ik me prettig voelde: een warm kleed met een ingewikkeld patroon, allemaal planken met oude boeken en een venster met een heleboel kleine ruitjes. ‘Trouwens, grand-mère heeft deze brief gekregen.’

Hij deed er heel lang over om de korte brief uit Engeland te lezen.

Toen hij klaar was, sprak hij op luchtige toon: ‘Dus je bent van plan om die Christabel en haar ouders te gaan opzoeken?’

‘Ja. Ik vroeg me af of u zich ene Edward Geering kon herinneren...’

Altijd hetzelfde liedje, als de oorlog ter sprake kwam: hij ging langzamer praten, alsof hij een klein kind iets duidelijk moest maken. ‘Natuurlijk niet. Ik heb het je al heel vaak gezegd, we kregen nooit hun echte naam te horen, en zij kenden die van ons ook niet. Als ik hem al ooit ben tegengekomen, dan denk ik niet dat ik hem nu zou herkennen. Lijkt dit je nou wel verstandig, Estelle? Dat loopt vast uit op een teleurstelling.’

‘Dat zegt iedereen, ja.’

‘Nou dan.’

‘Maar het is het proberen toch waard? Misschien herinnert hij zich mijn moeder wel. Misschien kom ik iets meer te weten.’

Hij had zijn pijp nog niet aangestoken. Met zijn rug zo naar het raam toe zag hij er zo iel uit als een schaduw. ‘Wat hoop je dan precies te weten te komen?’

‘Ik wil gewoon eens een ander beeld van haar. Dat is toch niet te veel gevraagd? Ik ben van plan om contact te zoeken met alle vier de families in Engeland die grand-mère sinds de oorlog een brief hebben geschreven. Ik dacht dat vooral u daar wel blij mee zou zijn.’

‘Integendeel. Ik adviseer je juist om het te laten rusten. Wat die Christabel ook zegt, niemand zit erop te wachten dat jij oude herinneringen komt oprakelen, vooral niet nu er weer oorlog dreigt.’

‘Dat is precies de reden waarom ik nu naar Engeland moet.’

‘Je zult je moeder toch op een gegeven moment moeten loslaten...’

‘Moeten loslaten? Hebt u dat dan gedaan?’

Hij werd gered doordat er op de deur werd geklopt. Zijn volgende student. Maar toen ik bij de deur stond, riep hij me terug. ‘Luister, ik heb nog een vriend van vroeger in Engeland, een kunsthistoricus. Als je er dan toch heen gaat, wil hij je misschien wel helpen met je verbannen graveurs.’

Hij schreef een naam en adres op een papiertje, dat ik in mijn zak stopte. Het schoot me pas weer te binnen toen hij me de volgende dag een briefje stuurde om te zeggen dat hij die vriend, Sinclair, een brief

had geschreven en ter kennismaking een afspraak voor me had gemaakt.

Over die dissertatie had hij gelijk. Die interesseerde me geen moer.